

ГЕРМАНІСТИКА: СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 811.111' 367.335

DOI: 10.31891/2415-7929-2019-18-5-9

БОЙКО Ю. П.

Хмельницький національний університет

ФРЕЙМОВІ СІТКИ У ГІПОТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЯХ

У статті розглянуто притаманні гіпотаксичним конструкціям характеристики з точки зору теорії фреймів: проаналізовано їх план вираження як відправна точка процесу концептуалізації плану змісту. Для побудови схем гіпотаксичних структур застосується п'ять базових фреймів: предметний, ідентифікаційний, посесивний, акціональний та компаративний фрейми.

Ключові слова: когнітивна граматики, базові фрейми, фреймова сітка, гіпотаксична конструкція, пропозиція, ментальна схема, концептуальна схема.

BOYKO Yu.

Khmelnitskyi National University

FRAME NETWORKS IN HYPOTAXIC CONSTRUCTIONS

The article deals with the characteristics of hypotaxic constructions in terms of frame theory: their expression plan has been analyzed as a starting point of the conceptualization of the content plan. Five basic frames are used to construct the schemes of hypotaxic structures: the Thing, Action, Possession, Identification, and Comparison frames.

The frame is one of the basic concepts in cognitive grammar, the purpose of which is to define the cognitive function of language. Today, one can clearly speak of the existence of two approaches to the concept of frame in cognitive linguistics: frame as a structure of knowledge and frame as a structure of representation of knowledge.

On the one hand, the frame is considered as part of the human cognitive system. In this case, the frame is defined as a real cognitive structure, a structured fragment of knowledge of the world in some area, formed in the consciousness around an entity, as a generalized summary view of its sphere of existence.

On the other hand, a frame is a tool for presenting a cognitive structure, a cognitive model that conveys knowledge and thought about a particular, often repetitive situation.

In view of the above, the algorithm for the study of Complex Sentence within the framework of the frame approach is as follows: 1) to establish a structural scheme of expression (plan of expression of predicate value); 2) its typical proposal (predicate value content plan); 3) mental scheme; 4) build a frame grid. The resulting conceptual structure is a network model / matrix, given by the combinator of base frame suggestions that results in domain creation.

Keywords: cognitive grammar, basic frames, frame network, hypotaxic construction, proposition, mental scheme, conceptual scheme.

На сучасному етапі розвитку науки про мову когнітивно-дискурсивна парадигма у лінгвістиці визнається домінуючою. Когнітивна граматики, що сформувалася наприкінці минулого століття, інтегрує семантичну й синтаксичну теорії і фокусує увагу на виявленні способів пізнавальної діяльності людини. У зв'язку з цим багато дослідників зосереджуються на можливості застосування терміну «когнітивний» до синтаксису.

Фрейм є одним із основних понять у когнітивній лінгвістиці, мета якого є визначення когнітивної функції мови. Незважаючи на досить стійкий інтерес учених до фрейму та активне використання цього терміну у лінгвістичних дослідженнях, необхідно визнати, що поняття «фрейм» ще не отримало однозначного трактування, визначення, яке б охоплювало та включало в себе всі аспекти досліджуваного явища, немає в сучасній лінгвістиці і чіткої методики вивчення фрейму. Свідченням тому є низка питань, що отримали неоднозначне вирішення у різних дослідників [1; 3; 4; 5; 6; 8].

Метою цієї статті є встановлення можливих шляхів трактування гіпотаксичного цілого засобами когнітивної граматики, зокрема через застосування теорії фреймів для інтерпретації смислу пропозиції у складнопідрядному реченні.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні можна чітко говорити про існування двох підходів до поняття фрейму у когнітивній лінгвістиці: *фрейм як структура знання і фрейм як структура репрезентації знання*. З одного боку, фрейм розглядається як частина когнітивної системи людини. У цьому випадку фрейм визначається як реальна когнітивна структура, «структурований фрагмент знання світу на якійсь ділянці, що склалася у свідомості навколо якоїсь сутності, як узагальнене сумарне уявлення про сферу її існування» [5, с. 62]. З іншого боку, фрейм є засобом, інструментом представлення когнітивної структури, «когнітивною моделлю, що передає знання та думку про певну, часто повторювану ситуацію» [2, с. 29].

Намагаючись розмежовувати два розуміння фрейму – як структури знання та структури репрезентації знання, О.В. Соколова зауважує, що при вивченні фрейму як структури знання ми звертаємося до мови-феномену, а при вивченні фрейму як структури представлення знання у фокусі уваги стає мова-конструкт [6, с. 237].

Основний постулат, на який опираються мовознавці, використовуючи теорію фреймів в описах граматичної системи мови, базується на тому, що мова фіксує різні етапи пізнання і передачі знань, утворюючи концептуальну систему, що знаходить свою об'єктивність у мові.

У дослідженні А. Голдберг [10] у фокусі уваги перебувають конструкції із повнозначним дієсловом, що задає аргументні ролі. Однак з усією очевидністю, зазначає С.А. Жаботинська [3], спектр конструкцій, які організують вербалізовану інформацію, має бути ширшим. Такі конструкції є концептуальними схемами.

Для побудови таких схем у нашому випадку застосуємо п'ять базових фреймів, що мають свої модифікації. Це предметний, ідентифікаційний, посесивний, акціональний та компаративний фрейми. Фрейми названі «базовими», тому що вони демонструють найзагальніші принципи категоризації та організації вербалізованої інформації. Це, перш за все, інформація онтологічного плану про предмети матеріального світу, їх властивості та реляції. Категоріальний концепт ПРЕДМЕТ є автономним ментальним простором, який має внутрішньопросторову сітьову структуру. Декілька взаємопов'язаних предметів утворюють міжпросторову сітьову структуру. Таким чином, понятійна категорія предмета є центральною ланкою в схемній концептуальній сітці.

У трактуванні Ч. Філмора, фрейм є системою концептів, пов'язаних таким чином, що для розуміння будь-якого з них ми повинні розуміти цілісну структуру, до складу якої він входить [9, с. 111].

За визначенням М. Мінського, який розробив поняття фрейму у теорії штучного інтелекту, фрейм є структура даних, в якій відображені набуті у результаті попереднього досвіду знання про деяку стереотипну ситуацію і про текст, що описує цю ситуацію. Фрейм подібний до скелета чи бланка із пустими клітками, що підлягають заповненню. У фреймі це слоти або термінали [4, с. 245].

Фрейм можна розуміти і як цілісний набір пропозицій [7, с. 25]. Пропозиція, що містить два взаємопов'язаних концепти – цільовий (логічний суб'єкт) та характеризуючий (логічний предикат), трактується і як елементарний фрейм, і як конституюючий елемент фрейму. І фрейм, і сітка формуються шляхом комбінаторики пропозицій. Незмінним елементом пропозиції є аргумент, її ж змінна є функція. У ролі змінної може виступати як суб'єкт, так і предикат пропозиції. За спостереженням Ю.Г. Панкраца, пропозиції, що зберігаються у пам'яті, утворюють тісніші об'єднання – зв'язні набори, пакети тощо. Фрейм і є тим поняттям, що відображає зближення серії пропозицій [7, с. 24]. Фрейм формується або декількома ознаковими предикатами при одному суб'єкті, або ж шляхом встановлення реляцій між декількома предметними сутностями – актантами в рамках стандартної ситуації. Згідно з теорією Ч. Філмора [9], такі реляції визначають специфіку аргументних ролей (глибинних семантичних відмінків) типу «агенс», «пацієнс», «інструмент» тощо, які приписуються актантам.

Для побудови концептуальних сіток, що структурують понятійні простори на різній «глибині» ієрархічно організованої бази даних використовується універсальний інструментарій – обмежений набір пропозиційних схем, які входять до складу п'яти базових фреймів – предметного, акціонального, посесивного, ідентифікаційного та компаративного. При цьому на кожному із рівнів бази даних пропозиції об'єднуються у різні концептуальні конфігурації, специфіка яких залежить від самого структурованого змісту. Концептуальна модель бази даних може бути перетворена за рахунок застосування до неї когнітивної операції.

З огляду на зазначене, алгоритм дослідження СПР у межах фреймового підходу є таким: 1) встановлюємо структурну схему висловлення (план вираження предикатного значення); 2) її типову пропозицію (план змісту предикатного значення); 3) ментальну схему; 4) будуємо фреймову сітку. Отримана концептуальна структура є сітьовою моделлю/матрицею, заданою комбінаторикою пропозицій базових фреймів, результатом якої є створення домену.

У базових фреймах представлено аранжування найзагальніших, «схемних» (schematic) пропозицій типу «ДЕЩО є ТАКИМ (СТІЛЬКИ, ТАМ, ТОДІ)», «ДЕЩО-агенс діє на ДЕЩО-пацієнс», «ДЕЩО-власник має ДЕЩО-чим володіє», «ДЕЩО-вид є ДЕЩО-рід», «ДЕЩО-референт є як ДЕЩО-корелят» тощо (рис. 1).

Як це видно з рис. 1, когнітивне моделювання СПР у світлі вище викладеного трактується наступним чином. Розумова діяльність людини у створенні конкретного речення складається із низки операцій, які в цілому формують складний аналітико-синтетичний процес, що охоплює рівень сприйняття, концептуальний та мовленнєвий рівень. Структурування знань про світ на рівні сприйняття опирається на базову енергетичну модель, що пояснює закони взаємодії фізичних сутностей в об'єктивному світі і є когнітивною основою для осмислення всієї різноманітності зв'язків у найзагальнішому вигляді. У результаті встановлення образу ситуації, виокремлюється тип зв'язків, що корелює із когнітивною структурою, закріпленою у свідомості та такою, що функціонує як розумова опора, необхідна людині для орієнтації у навколишньому світі; виявлений тип зв'язків представляється у вигляді абстрактного схематично-образного формату замкнутість дії у сфері об'єкта або, направленість дії одного об'єкта на інший». Поєднуючи одночасно сенсорну та понятійно-логічну інформацію, когнітивна структура активізує тип ментальної схеми; активізована схема, у свою чергу, співвідноситься з типовим значенням конструкції та об'єктивується конкретним типом речення; кореляція типового значення конструкції та її лексико-граматичної реалізації здійснюється на основі активізованих концептуальних характеристик.

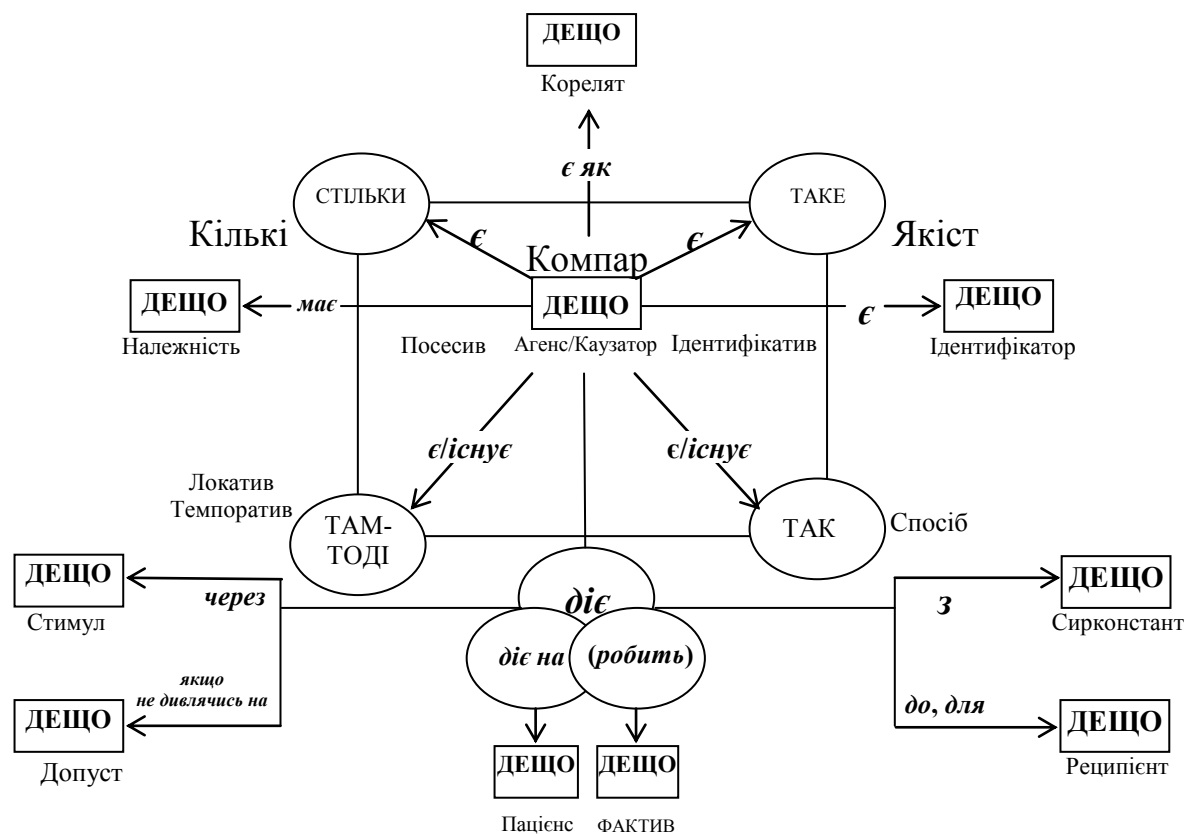

Рис. 1. Міжфреймова сітка

Ментальна схема БУТТЯ ОБ'ЄКТА (ХТО, ЩО, ДЕ Є) знаходить реалізацію у ПРЕДМЕТНОМУ ФРЕЙМІ, [ДЕЩО ІСНУЄ ТАК] (спосіб буття), напр.: (1) *My one concern was that grandmother should keep everyone away from me* [12]; [ДЕЩО ІСНУЄ ТОДІ] (час буття), напр.: *They at least would enjoy air conditioning when their turn came to enter one of the six offices leading off the general waiting room* [16]. *She would put on the shoes just before the wagon reached town* [15]; [ДЕЩО ІСНУЄ ТАМ] (місце буття), напр.: «...*We can't force ourselves to go where we're not welcome, can we?*» [12]; *He bent down to scrape ineffectually at the green patches upon his white flannel trousers where the grass had stained them* [17]; [ДЕЩО ІСНУЄ ТАК] (спосіб буття) *and that he carried his knowledge with him always as though it were a banner, with a quality ruthless, lonely, and almost proud. When they reached the cottage, the two seated themselves with some appearance of fatigue upon the upper step of the porch, facing each other* [18] (час буття). В останньому, моноситуативному темпоральному СПР агенс, здатний виконувати дію задля переміщення у просторі. Тут у центрі уваги перебувають такі смислові блоки, як «виконавці дії» – «*the two*», самостійне виконання дії «*seated themselves*», одноразові, неkontинуумного характеру дії – *reached, seated*. Осмислення всієї денотативної ситуації матеріалізується у мові через СПР темпорального типу, структура якого відображає семантичні ролі в їх первісних функціях: агенс представлений у функції синтаксичного суб'єкта – підмета, а сентенційний сирконстант заповнює сирконстантну валентність дієслова-присудка (у результаті виникає обставинна клауза темпорального типу): *When they reached the cottage, the two seated themselves with some ...* [ДЕЩО ІСНУЄ ВСУПЕРЕЧ ЧОМУ] (допуст виконання дії), напр.: *Although he now held no religious views, Mor had been brought up as a Methodist* [17]. У цьому концесивному СПР головна та залежна клаузи пов'язані сполучником *although*. Об'єкт-пацієнс, «запропонований» граматичним підметом у залежній клаузі, виражає значення «буття об'єкта» – *Mor had been brought up* концепт – (*хто/що робить всупереч чому*). Когнітивний фокус направлений на особливості буття актанта, його теперішні релігійні погляди всупереч тому як він був вихований. У центрі уваги перебувають такі смислові блоки головної клаузи, як «пацієнс» *Mor*, «дія» *had been brought up*; залежної клаузи – «агенс» – *he*, «дія» – *held no religious views*. Тут акцентується позиція об'єкта впливу (*Mor*) і дії, яка відбувається над ним (*had been brought up*). Саме це знаходиться у фокусі уваги мовця. Така інтерпретація події кодується пасивною конструкцією.

Як предметний фрейм ми також розглядаємо ментальну схему СТАН СУБ'ЄКТА із субфреймами [психо-емоційний стан], [модальний стан], напр.: *As far as this evening was concerned, however, Mor was anxious to warn Demoyte not to mention the matter in Nan's presence* [Ibid]. Сполучник *As far as* пов'язує дві клаузи – головну та залежну, створюючи рамку СПР. Агенс – *Mor* – АГЕНС ВПЛИВАЄ НА ОБ'ЄКТ – *Demoyte* (ПАЦІЄНС) (ХТО РОБИТЬ ЩО).

Отже, ПРЕДМЕТНИЙ ФРЕЙМ включає ментальні схеми БУТТЯ ОБ'ЄКТА із субфреймами [час буття], [місце буття], БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА із субфреймами [зміна ознаки], [ознакова реляція]; СТАН СУБ'ЄКТА.

В АКЦІОНАЛЬНОМУ ФРЕЙМІ декілька предметів, що є учасниками подій, наділяються аргументними ролями. Ці предмети об'єднуються між просторовими зв'язками, що зумовлені дією агенса і позначені дієслівним вузлом ДІЯ у супроводі інструмента, пацієнса/об'єкта; діє для /через причину, з метою; діє задля результату. Саме тому акціональний фрейм об'єднує ментальні схеми ДІЯ СУБ'ЄКТА зі слотами [мовленнєво-мисленнєва дія суб'єкта], [каузація переміщення об'єкта], [каузація зміни об'єкта], [результативна дія] та САМОСТІЙНЕ ПЕРЕМІЩЕННЯ СУБ'ЄКТА, напр.: *He went himself to the kitchen, which was a building apart from the cottages and lying to there are of the house* [17]. У наведеному атрибутивному СПР агенс, наділений енергією та здатний виконувати дію для досягнення результату. На самостійне досягнення результату вказує у структурі речення зворотній займенник *himself*. У фокусі уваги автора знаходяться такі смислові блоки, як «виконавець дії» – *He*, «дія» – *went*, «місце дії» – *the kitchen*, «характеристика місця дії» – *which was a building apart from the cottage sand lying to there are of the house*. Осмислення всієї денотативної ситуації матеріалізується у мові через СПР атрибутивного типу, структура якого відображає семантичні ролі в їх первісних функціях: *агенс* представлений у функції синтаксичного суб'єкта – підмета, а сентенційний сирконстант заповнює сирконстантну валентність об'єкта дії – актанта (оператора утворення змінної від аргументу) – *kitchen* у головному реченні, у результаті чого утворюється відносна клауза із неістотою аргументом – *a building*. Пропозиція залежної клаузи є модифікатором виконуваної агенсом дії.

Так само можна розглядати СПР із залежними клаузами з'ясувальними: *Most of those in the room were uncomfortably aware the same thing might have happened to themselves* [16]; каузативними: *We let them know we're definitely here* [12] результативними: *He was so used to these outbursts that sometimes they had the effect of making him calmer* [16], а також умовними: *If she had questioned him he would have owned up; She remained a long time in the water, half hoping that Mademoiselle Reisz would not wait for her* [14].

Схема РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ВИКОНАННЯ ДІЇ, напр.: *His relief was so intense that he was stunned by it*. У цьому моноситуативному концесивному СПР головна та залежна клаузи, пов'язані результативним сполучником *so that*. Агенс представлений неістотою-аргументом *his relief*, значущими для автора є особливий стан об'єкта дії, у якому його полегшення було настільки сильним, що він був аж вражений ним. Про це свідчить ініціальна позиція агенса та категорія визначеності надана агенсу через присвійний займенник. Когнітивний фокус спрямований на буття ознаки об'єкта – модус екзистенції; пропозиція залежної клаузи полягає у вираженні наслідку буття об'єкта. У цьому випадку фіксуємо максимальний ступінь досягнення результату.

Схема МЕТА ВИКОНАННЯ ДІЇ: *She began to wander round Donald's study to see if anything had changed* [17], – агенс рухається з певною метою.

КОМПАРАТИВНИЙ ФРЕЙМ: *Perhaps too I don't think as highly as you do of these bonds and roots*. Тут головна та залежна клаузи поєднанні сполучниками *as...as*. У фокусі когнітивної уваги агенс-істота наділений енергією та не може виконувати дію «*I don't think as highly as you do*» з такою ж інтенсивністю, як це робить актант; *Your clothes look as they're sticking to your body...* [17]. Тут в основу покладену логічну операцію компаративу *Your clothes look as they're sticking*, яка декодується через пропозицію залежної клаузи *as they're sticking to your body*. Сентенційний сирконстант заповнює сирконстанту валентність дієслова-присудка головної клаузи, у результаті чого виникає компаративне СПР. До них також належать СПР зі залежними клаузами преференції, контрасту та спряженості.

ПОСЕСИВНИЙ ФРЕЙМ демонструє міжпросторову сітку ДЕЩО-власник має ДЕЩО-чим володіє, напр.: *She contemplated with greatest interest this woman who gave the most sumptuous dinners in America, and who had all the men in New Orleans at her feet* [16].

У результаті інтеграції базових фреймів виникає схемна міжфреймова сітка (рис. 1). Абстрактні концепти, представлені її вузлами (слотами) і відношення між ними можуть бути специфіковані в значеннях різних мовних одиниць. Можна допустити, що ця сітка є універсальним інструментом людського мислення. Визначаючи найзагальніший, початковий принцип організації інформації і ставлячи можливі напрями нашого осмислення предметного світу, фреймова сітка проявляється на різних рівнях мовної системи. Підтвердженням тому слугує низка досліджень у таких галузях, як семантика словотвору, лексико-семантичні поля, семантика синтаксису та семантика тексту.

Міжфреймова сітка узгоджується з інтерпретацією лексичного значення, запропонованого у когнітивній лінгвістиці.

У когнітивній лінгвістиці вважається, що у значеннях мовних одиниць представлені як концептуальний зміст, так і специфічні способи його конструювання, що залежать від когнітивних операцій. При визначенні концептуального змісту використовується термін *домен*. Доменом є «будь-яка зв'язна область концептуалізації, відносно якої характеризується семантична структура» [11]. Виходячи із зазначеного, синтаксичне поле СПР можна вважати базовим доменом або поліситуативним фреймом. Набір доменів, який характеризує предикація, є *концептуальною матрицею*. Цей набір формує концептуальну базу –

когнітивну структуру, що стає «фоном», на якому ідентифікується профіль («фігура») – частина бази, безпосередньо пов'язана з даним мовним знаком. База включає специфікацію в одному чи більше доменах, що сукупно формують матрицю.

Таким чином, механізм формування ментальної схеми фрейму у структурі гіпотаксису базується на єдиному принципі – пропозиційному. Ситуація (пропозиція) містить ті ж параметри, що й концепти, які виявляють потенційні можливості приєднуватися до такої пропозиції. Все зазначене дає змогу зробити висновки, що когнітивно-семантична парадигма є ментальною основою продукування гіпотаксичного висловлювання, і парадигма такого знання має великі перспективи для використання у сучасній лінгвістиці.

СПР є складною номінативною одиницею вищого ярусу, що представляє через свою структуру реалізацію системно-категоріальних значень конструкції, при цьому у своєму первинному значенні конструкція покликана актуалізувати відношення агенса та пацієнса. Модифікації, як правило, полягають у висуненні на перший план когнітивно найбільш значущих структурних елементів речення за допомогою виокремлення *акцентних доменів*. У ході такої операції синтаксична організація речення є лише формальним компонентом (рамкою, фреймом) у складному процесі формування смислу речення і, як «упаковка», допускає різноманітну комбінаторику складових її одиниць за закріпленими у мові схемами розгортання думки. Визначальними у цьому плані виступають когнітивні та функціональні параметри, провідна роль яких у мовно-розумовому процесі призводить до порушення узгодженості одиниць семантичного та синтаксичного рівнів. Завдяки такій можливості вдається передати мінімально допустимими засобами максимально можливу кількість різноманітних відношень та смислових відтінків. Конструктивний потенціал англійського СПР, таким чином, поєднаний з його семантичними та функціонально-когнітивними аспектами. Пояснення процесів, задіяних у цій сфері, розкриває можливості взаємодії розумових та мовних структур у галузі мовно-розумової діяльності людини.

Література

1. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика : курс лекций по английской филологии. Тамбов : Изд-во Тамбов. ун-та, 2000. 123 с.
2. Болдырев Н. Н. Функциональная категоризация английского глагола. Москва : ЛИБРОКОМ, 2009. 144 с.
3. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: типы фреймов. Вісник Черкаського університету. Сер. Філологічні науки. 1999. Вип. 11. С. 3–17.
4. Минский М. Фреймы для представления знаний. Москва : Энергия, 1979. 148 с.
5. Никитин М. В. Основания когнитивной семантики : учеб. пособие. Санкт-Петербург : Изд-во РГГУ, 2003. 277 с.
6. Соколова О. В. Категория фрейма в когнитивной лингвистике. Вестник АГТУ. 2007. № 1. С. 236–239.
7. Панкрат Ю. Г. Пропозиционные структуры и их роль в формировании языковых единиц разных уровней (на материале сложноподчиненных глаголов современного английского языка) : автореф. дисс. д-ра филол. наук : 10.02.04 / Ин-т языкознания РАН. Москва, 1992. 40 с.
8. Фурс Л. А. Синтаксически репрезентируемые концепты : дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.04, 10.02.19. Тамбов, 2005. 373 с.
9. Fillmore Ch. Frame Semantics. *Linguistics in the Morning Calm. : Selected Papers from the SICOL*. 1982. P. 111–137.
10. Goldberg A. E. *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. London : The University of Chicago Press, Ltd., 1992. 265 p.
11. Langacker R. W. *Foundations of Cognitive Grammar : Theoretical prerequisites*. Stanford : Stanford University Press, 1999. 540 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Bach R. *Nothing by Chance*. N.Y. : Dell Publishing Group, 1990. 223 p.
2. Cather W. *One of ours*. N.Y. : A. A. Knopf, 1922. 459 p.
3. Chopin K. *The Awakening*. 1989. URL: <http://englishtips.org/index.php/newsid> (дата звернення 31.09.2019).
4. Faulkner W. *Absalom, Absalom!*. Moscow : Progress Publishers, 1982. 416 p.
5. Hailey A. *The Final Diagnosis*. Moscow : Iris-press, 2006. 352 p.
6. Murdoch I. *The Unicorn*. The Random House Ltd, 2000. 270 p.
7. Updike J. *The Witches of Eastwick*. New York : The Random House Ltd., 2008. 307 p.

References

1. Boldyrev N. N. *Kohnytyvnaia semantyka : kurs lektsyi po anhlyiskoi fylolohyy*. Tambov : Yzd-vo Tambov. un-ta, 2000. 123 s.
2. Boldyrev N. N. *Funktsionalnaia katehoryzatsyia anhlyiskoho hlalohla*. Moskva : LYBROKOM, 2009. 144 s.
3. Zhabotynskaia S. A. *Kontseptualnyi analiz: typy freimov*. Visnyk Cherkaskoho universytetu. Ser. Filolohichni nauky. 1999. Vyp. 11. S. 3–17.
4. Mynskiy M. *Freimy dlia predstavleniya znanyi*. Moskva : Enerhiya, 1979. 148 s.
5. Nykytyn M. V. *Osnovanyia kohnytyvnoi semantyky : ucheb. posobyie*. Sankt-Peterburh : Yzd-vo RHHU, 2003. 277 s.
6. Sokolova O. V. *Katehoryia freima v kohnytyvnoi linyhvystryke*. Vestnyk AHТУ. 2007. № 1. S. 236–239.
7. Pankrats Yu. H. *Propozytsionalnye struktury y ykh rol v formirovaniy uazykovykh edynits raznykh urovnei (na materyale slozhnostrukturyrovannykh hlaloholov sovremennoho anhlyiskoho yazyka)* : avtoref. dyss. d-ra fylol. nauk : 10.02.04 / Yn-t yazykoznaneya RAN. Moskva, 1992. 40 s.
8. Furs L. A. *Syntaksychesky reprezentiruemye kontsepty : dyss. ... d-ra fylol. nauk : 10.02.04, 10.02.19*. Tambov, 2005. 373 s.
9. Fillmore Ch. *Frame Semantics. Linguistics in the Morning Calm. : Selected Papers from the SICOL*. 1982. P. 111–137.
10. Goldberg A. E. *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. London : The University of Chicago Press, Ltd., 1992. 265 p.
11. Langacker R. W. *Foundations of Cognitive Grammar : Theoretical prerequisites*. Stanford : Stanford University Press, 1999. 540 p.